

การสอนเขียนสร้างสรรค์สำหรับเด็กระดับประถมศึกษา Teaching Creative Writing to Primary School Students

ARTICLE INFO

Article history:

Received 4 October 2022

Revised 6 April 2023

Accepted 25 April 2023

Available Online 28 April 2023

สุทัศน์ วงศ์กระบอกถาวร^{1*}, กนกวรรณ ศรีวาปี² และ รุ่งลาวัลย์ ละอ้าคา³
Suthas Vongkrabakthaworn¹, Kanokwan Sriwapee² and Runglawan Laumka³

ABSTRACT

This academic article aims to present a guideline for teaching creative writing for primary school children. which begins with an environment to encourage learners to dare to think and express themselves creatively Teachers are role models. There is an appropriate learning management process, namely class management, grouping, student preparation. Characteristics of teachers with 5 attributes; smiling , a sense of humor, beware of the situations, think differences, and be fair. By designing teaching activities from easy to difficult, dividing prose into 8 activities; 1) Tell a short story and then have them write it as they remember. 2) Write an unfinished story and add the story as you imagine. 3) Write an impressive story. 4) Imagine an event to write. 5) Write a dialogue of what cannot be said. 6) Write a story from the picture. 7) Write a story from the title. or key points and 8) Write a story from the given words. Poem 8 activities are; 1) Continue the mastery 2) Rhyme 3) Completely rearrange 4) Expand the story 5) The first step 6) Search from the words 7) Guide from the picture and 8) Notice the modification. This activity will allow students to gradually practice creative writing. Resulting in being able to develop a better writing.

KEYWORDS: TEACHING / CREATIVE WRITING/ PRIMARY STUDENTS

¹ รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ประเทศไทย

Associate Professor, Thai Language Program, Faculty of Education, RajabathMahasarakham University, Thailand.

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ประเทศไทย

Assistant Professor, Early Childhood Education Program, Faculty of Education, RajabathMahasarakham University, Thailand.

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ประเทศไทย

Lecturer, Early Childhood Education Program, Faculty of Education, RajabathMahasarakham University University, Thailand.

*Corresponding author ; e-Mail address : Runglawan.La@rmu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการสอนเขียนสร้างสรรค์สำหรับเด็กระดับประถมศึกษา ซึ่งเริ่มจากการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าคิด และแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ครูเป็นแบบอย่างที่ดี มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ประกอบด้วย การจัดการชั้นเรียน การแบ่งกลุ่ม การเตรียมผู้เรียน เตรียมครูให้มีคุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ ยิ้มแย้มแจ่มใส ใส่อารมณ์ขัน ทนสถานการณ์ มองผ่านความแตกต่าง และสร้างบรรยากาศ โดยออกแบบกิจกรรมการสอนจากง่ายไปหายาก โดยแบ่งเป็น 1. ร้อยแก้ว 8 ลักษณะกิจกรรม ได้แก่ 1) เส้าเรื่องสั้น ๆ ให้ฟัง แล้วให้เขียนเองตามที่จำได้ 2) เขียนนิทานไม่จบเรื่องแล้วให้ต่อเติมตามจินตนาการ 3) ให้เขียนเรื่องที่ประทับใจ 4) สมมติเหตุการณ์ให้เขียน 5) เขียนบทสนทนาของสิ่งที่พูดไม่ได้ 6) เขียนเรื่องจากภาพ 7) เขียนเรื่องจากชื่อเรื่อง หรือประเด็นสำคัญ และ 8) เขียนเรื่องจากคำที่กำหนด และ 2. ร้อยกรอง 8 ลักษณะกิจกรรม ได้แก่ 1) ต่อคำซ้ำของ 2) คล้องจองคล้องใจ 3) เรียงใหม่ให้สมบูรณ์ 4) เพิ่มพูนเรื่องราว 5) ก้าวแรกเริ่มต้น 6) สืบค้นจากคำ 7) ขึ้นจากภาพ และ 8) ทราบชัดตัดแปลง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการเขียนสร้างสรรค์แบบค่อยเป็นค่อยไปส่งผลให้สามารถพัฒนางานเขียนให้ดีขึ้นได้

คำสำคัญ: การสอน / เขียนสร้างสรรค์ / เด็กระดับประถมศึกษา

ความนำ

การเรียนรู้ทักษะทางภาษาเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร มีผลต่อการดำเนินชีวิต การทำงาน การติดต่อธุรกิจ ทุกกิจกรรมต่างมุ่งหมายให้เกิดความสำเร็จ ได้รับประโยชน์สูงสุดตามเจตนาที่ตั้งเอาไว้ ซึ่งความสามารถทางภาษานี้ต้องมีพัฒนาการตามขั้นตอน เรียนรู้อย่างค่อยเป็นค่อยไป ผู้สอนต้องเข้าใจศาสตร์และศิลปะการสอน รวมทั้งกิจกรรมที่ใช้ในการฝึกฝนเรียนรู้ของผู้เรียน ตามวัยและพัฒนาการทางภาษาโดยครูอาจคิดค้นเทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะฟัง พูด อ่าน เขียน เกิดความชำนาญ มีทัศนคติที่ดีในการใช้ภาษาให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง เพื่อน ครอบครัว และสังคม นั้นแสดงว่าครูต้องตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผนในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับพัฒนาการทางภาษาของผู้เรียนแต่ละช่วงวัยสอดคล้องกับ วิริยะ สิริสิงห์ (2551) ที่กล่าวว่า การสร้างสรรค์วรรณกรรมหรืองานเขียนสำหรับเด็กต้องให้มีความเหมาะสมกับ ความสนใจของเด็ก และเกิดประโยชน์กับเด็ก รวมทั้งต้องรู้ว่าเรื่องใดที่เด็กไม่ชอบ ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องคำนึงถึง วุฒิภาวะ วัย ความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนสภาพแวดล้อมหรือบริบทของสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2547) ได้อธิบายเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนก็เหมือนกับงานอื่น คือ ต้องมีเป้าหมายในการดำเนินงานว่าจะทำอะไร กับใคร ทำเพื่ออะไร และทำอย่างไร สำหรับการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษานั้น ครูผู้สอนจะต้องหาวิธีการเพื่อให้นักเรียนที่อยู่ในวัย 6-12 ปี ได้พัฒนาทักษะทางภาษาไทย เพื่อให้เขามีความรู้ด้านหลักเกณฑ์ทางภาษา ตระหนักถึงการใช้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล มีทักษะทางการคิดและการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร ตลอดจนรู้จักแสวงหาสิ่งจำเป็นในชีวิตอย่างมีวิจารณญาณ ส่งผลให้เกิดเจตคติที่ถูกต้อง โดยครูควรมีความรู้ความเข้าใจในตัวผู้เรียน เข้าใจพัฒนาการทางภาษาและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนและเลือกสื่อการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ได้เหมาะสม

การสอนทักษะทางภาษานั้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยอิสระ เมื่อผู้เรียน เรียนรู้หรือฝึกฝนทักษะอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ อย่างเช่น เมื่อนักเรียนได้รับฟังเรื่องราวใด ๆ ก็ตาม ก็จะเรียนรู้แบบวิธีพูดด้วยการจับเสียง น้ำเสียง การเรียบเรียงเนื้อหา ถ้าเป็นการพูดในสถานการณ์จริงก็จะได้เรียนรู้ปฏิบัติการ สีนหน้าท่าทางของผู้พูดไปด้วย บางครั้งในสถานการณ์นั้น ผู้ฟังก็อาจเปลี่ยนเป็นผู้พูดได้ เช่น กรณีตั้งคำถามหรือตอบคำถาม การฝึกทักษะการเขียนก็เช่นเดียวกัน จะเห็นว่า ขณะปฏิบัติการเขียน ผู้เรียนก็ต้องตรวจสอบถ้อยคำ ข้อความที่เขียนว่าเขียนถูกหรือไม่ การเรียบเรียงคำ วลี ประโยค เหมาะสมถูกต้อง และพอใจอย่างไรหรือไม่ นั้นแสดงว่ากระบวนการอ่านก็แทรกอยู่ในขณะฝึกเขียนเช่นเดียวกัน

ทักษะการเขียน เป็นความสามารถอย่างหนึ่งที่อยู่ส่งสารผ่านตัวอักษรได้นำเสนอสู่ผู้อ่าน แต่ก่อนหน้านั้น กระบวนการคิด ซึ่งเป็นกระบวนการภายในอันเกิดจากการทำงานของสมอง จะเป็นตัวกลั่นกรองข้อมูล นำไปสู่การนำเสนอเนื้อหาเรื่องราวให้เป็นระบบระเบียบตามรูปแบบอันเหมาะสมที่วางไว้ ดังนั้น การเขียนจึงเป็นการนำเสนอความคิดที่มีรูปแบบหลากหลาย แล้วแต่เจตนาหรือจุดมุ่งหมายของผู้เขียน

สิ่งที่ควรคำนึงก่อนพัฒนาการเขียน ผู้สอนต้องพัฒนาระบบการคิดของผู้เรียนเสียก่อน โดยเฉพาะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ซึ่งมีผลมาจากการคิดสร้างสรรค์ นั้นเอง

ความคิดที่รอบคอบ เกิดจากการพิจารณาข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วน และทำให้ค้นพบช่องทางที่หลากหลาย จากนั้นจึงนำมาคัดสรรเพื่อเลือกเฟ้นสิ่งที่เหมาะสมและดีที่สุดที่สุดมาแก้ปัญหาหรือหาทางออก ซึ่งสอดคล้องกับการตั้งข้อสังเกตของ ประวิทย์ ลิมมาทัน (2560) ที่กล่าวว่า คนยิ่งเรียนมาก ฟังมาก อ่านมาก เขาต้องวิ่งไล่จับความคิดของตัวเอง จึงต้องคิดมากเป็นธรรมดา และเขาต้องคิดหลายเรื่องในแต่ละวันจึงต้องคิดมาก ดังนั้นคำว่า “อย่าคิดมาก” จึงใช้ไม่ได้กับทุกเรื่อง อยู่ที่ผลที่ได้จากการคิดว่าได้คำตอบที่ต้องการหรือไม่

การหากิจกรรมหรือออกแบบการเรียนการสอนเพื่อฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิดแก้ปัญหาจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ซึ่งผ่านการรับรู้ข้อมูลทั้งทางตรงและทางอ้อม การพิจารณาอย่างละเอียดเพื่อประกอบการตัดสินใจ ซึ่ง มนูญ ตนะวัฒนา (2539) กล่าวว่า คนที่ได้เปลี่ยนไปสู่การมีความคิดสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้นจะสามารถเปลี่ยนไปสู่การมีใจเปิดกว้างในการยอมรับความคิดเห็นของตัวเองและความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย พวกเขาได้เรียนรู้ถึงการพิจารณาตัดสินใจที่ต้องใช้เวลาคิดบ้าง ความคิดริเริ่มและความฉลาดรอบรู้ของเขาก็จะเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นครูจึงต้องปลูกฝังให้เด็กเป็นคนช่างคิดตั้งแต่เยาว์วัย ตลอดจนใช้ทักษะความคิดสร้างสรรค์ถ่ายทอดออกมาทางทักษะการเขียนที่ดี ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ครูต้องคำนึงคือการจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิดและเขียนสร้างสรรค์ของผู้เรียนอย่างมีขั้นตอน

วัชรพล วิบูลยศรีน (2556) ได้กล่าวถึงการออกแบบการเรียนการสอนว่า ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต้องได้รับการวางแผนอย่างเป็นระบบ และต้องนำผู้เรียนแต่ละคนไปถึงเป้าหมายโดยใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตนเอง พร้อมกับการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพสังคม ดังนั้นการออกแบบการเรียนการสอนจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

การเรียนการสอนที่จะส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์จึงมีความสำคัญอยู่ที่ตัวครูว่าจะเป็นผู้ที่มีความรักในความรู้ต่าง มากน้อยเพียงใด ครูผู้สอนชั้นประถมจะต้องมีความรักคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และจะต้องมีความสามารถในการดึงสิ่งที่มีคุณค่าจากวิชาเหล่านี้ถ่ายทอดมายังเด็กได้ โดยการดึงความรู้นั้นเป็นการกระทำในระดับกว้าง ไม่ใช่ระดับลึก เพียงแต่เป็นการแสดงการเชื่อมโยงให้เห็นถึงสายใยของความสัมพันธ์ระหว่างวิชาการต่าง ๆ ในโลก เนื่องจากเด็กในวัยนี้มีหัวใจซึ่งรักและสนใจในศิลปะทุก ๆ ด้าน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ผู้สอนระดับชั้นประถมจะต้องมีความเป็นศิลปินโดยธรรมชาติ เนื่องจากวิชาการทั้งหลายเหล่านี้จะต้องใช้เทคนิควิธีการทางศิลปะพื้นฐานเป็นสิ่งที่กลางที่จะถ่ายทอดไปยังเด็ก ดังนั้นในห้องเรียนชั้นประถมศึกษาจึงมีกิจกรรมหลาย ๆ อย่างที่จะต้องจัดให้แก่เด็ก เช่น การร้องเพลง การเคลื่อนไหว การเล่นดนตรี กิจกรรมเข้าจังหวะ การเขียนภาพ วาดรูป การเขียนกลอน กิจกรรมเหล่านี้ครูจะต้องนำไปจัดในลักษณะที่มีความประสมกลมกลืนกันเป็นหลักสูตรสำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา (วนิช สุชาร์ตน์, 2547)

สำหรับเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา ครูอาจมีแบบวิธีในการฝึกการทำงานของสมองผู้เรียนโดยจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จากง่ายไปหายาก จากรูปธรรมไปหานามธรรม จากความชัดเจนไปถึงความซับซ้อน ทั้งการฝึกพลิกแพลง ประยุกต์หรือหาวิธีการใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหา ฝึกสร้างจินตนาการในโลกสมมติที่สามารถอธิบายด้วยเหตุผลที่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือจากความคิดของตนเอง ซึ่ง ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2553) กล่าวว่าครูผู้สอนเขียนแบบสร้างสรรค์นั้นควรมีลักษณะ 7 ประการ สรุปได้ดังนี้คือ รักการเขียน (ถ้าครูไม่รักการเขียนจะสอนให้ดีได้อย่างไร) เพียรฝึกฝน (ครูต้องฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ) ค้นคว้าความรู้ (ครูจะได้มีความคิดใหม่ ๆ และวิธีการใหม่ ๆ มาสอนเด็ก) เชิดชูศิษย์ (ยกย่องเชิดชูให้กำลังใจ) จัดแจ่มใส (มีจิตใจแจ่มใสเบิกบานและเปิดกว้างทางความคิด) ไม่ท้อถอย (พยายามหาทาง

แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น) คอยปรับปรุง (ปรับปรุงตนเองและงานของเด็กให้ดียิ่งขึ้น)

ในบทความนี้จะนำเสนอเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ทางภาษา เริ่มจากกระบวนการเตรียมการไปถึงการออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ ได้แก่ กลวิธีการจัดการห้องเรียนและการแบ่งกลุ่ม กลวิธีการเตรียมผู้เรียน รูปแบบของการเขียน กลวิธีฝึกการสร้างสรรค์ร้อยแก้วความเรียง และกลวิธีฝึกการสร้างสรรค์ด้วยฉันทลักษณ์โดยเน้นไปที่การฝึกแต่งบทร้อยกรอง และในการจัดกระบวนการเรียนการสอนจะจัดการตามลำดับจากการเขียนที่มีขั้นตอนและวิธีการที่ง่ายไปหายาก

กลวิธีการจัดห้องเรียนและการแบ่งกลุ่ม

องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญประการหนึ่งคือสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งหมายถึงห้องเรียน และส่วนใหญ่จะรวมเอาช่วงเวลาหรือสภาพแวดล้อมเข้าไปด้วย กล่าวง่าย ๆ ก็คือบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้นั่นเอง

การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่ดีจะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย ใช้ความคิดได้อย่างอิสระ และสร้างสรรค์ อันเป็นพื้นฐานของการเขียนสร้างสรรค์ โดยเนาวนิตย์ สงคราม (2556) ได้กล่าวถึงบรรยากาศในชั้นเรียน เพื่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สรุปได้ว่า แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านกายภาพ เป็นบรรยากาศที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพ เช่น การจัดห้องเรียน จัดที่นั่ง การจัดมุมกิจกรรม ฯลฯ ด้านสมอง เป็นบรรยากาศที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ เช่นการตั้งคำถามให้คิดหาคำตอบในหลายลักษณะ คือ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดอย่างละเอียดลออ ด้านอารมณ์ เป็นบรรยากาศที่ช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีความมั่นคงในอารมณ์ โดยผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนรู้สึกอบอุ่น ไร้กังวล ยืดหยุ่นในกฎระเบียบบางข้อเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น

ห้องเรียนที่ช่วยสนับสนุนบรรยากาศของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ควรมีลักษณะโล่งโปร่ง สะดวกต่อการเคลื่อนไหว จำนวนคนต่อห้องเรียนไม่ควรเกินยี่สิบคน เปิดกว้างรับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ไม่ควรตั้งอยู่ในที่แออัด จอแจ ดังนั้น การปรับห้องเรียนออกจากห้องที่ซ้ำซากจำเจ หรือออกไปเรียนตามสนามหญ้า ใต้ร่มไม้ โดยมีสิ่งของอำนวยความสะดวกในการเขียนก็เป็นการสนับสนุน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ดี ทั้งนี้ ผู้สอนต้องมีจิตวิญญาย่วยุ ทำทนายให้ผู้เรียนคิด หรือออกแบบกิจกรรมที่น่าสนใจ โดยไม่ละทิ้งความมีระเบียบหรือกติกาในการควบคุมไม่ให้เกิดความวุ่นวายเกินขอบเขต

การเริ่มฝึกปฏิบัติเป็นกลุ่มย่อย นับว่ามีความเหมาะสมในการฝึกคิดและเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นการฝึกฝนความกล้า ความมั่นใจให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในการแสดงความคิดเห็น เมื่อมีความมั่นใจแล้วจึงให้สร้างสรรค์งานด้วยตนเองต่อไป

แบบวิธีของการแบ่งกลุ่ม อาจทำได้หลายอย่าง ตามแต่ลักษณะกิจกรรม และจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ โดยทั่วไปคือ การให้ผู้เรียนจัดแบ่งกันเองตามความพอใจ ซึ่งส่วนใหญ่จะปรากฏว่า คนที่เรียนอ่อนหรือมีความสามารถน้อยจะถูกทิ้งไว้รวมกัน คนเก่งเลือกที่จะอยู่กับคนเก่ง เมื่อผู้สอนหรือครูใช้วิธีจัดแบ่งให้ละกันตามความสามารถก็อาจเกิดความไม่พอใจรับเพื่อนเข้ากลุ่มและเมื่อถึงเวลาแสดงผลงานกลุ่ม หรือให้นำเสนอ มักจะพบว่า แต่ละกลุ่มก็จะส่ง “คนเก่งที่สุด” ออกมานำเสนอหรือแสดงผลงาน แม้แต่การเขียนก็เป็นความสามารถของคนเพียงคนเดียว คนไม่เก่งที่ครูจัดรวมกลุ่มก็ “ถูกทิ้ง” โดยไม่มีบทบาทอะไรเช่นเคย การพัฒนาที่เกิดขึ้นไม่ทั่วถึง ดังนั้น สิ่งที่น่าแนะนำในที่นี้คือ เมื่อครูแบ่งกลุ่มแบบละกันตามความสามารถแล้ว พอถึงขั้นตอนการแข่งขันนำเสนอผลงาน เช่นออกมาปฏิบัติการแข่งขัน ครูต้องใช้เทคนิควิธีการ “ประกบคู่” เหมือนการชกมวยหรือเล่นกีฬาประเภทเดี่ยว กล่าวคือ ครูต้องกำหนดให้ว่าใครออกมาแข่งขันกับใครตามความสามารถที่ครูเองก็นำจะทราบข้อมูลของนักเรียนแต่ละคนเป็นอย่างดี และทุกคู่ต่างมีความสำคัญในการ “ทำคะแนน” ให้กับกลุ่มตัวเอง ซึ่งตอนที่ผู้เขียนบทความนี้เป็นครูประถมศึกษาใหม่ ๆ (สามสิบปีมาแล้ว) เคยใช้วิธีการนี้ ปรากฏว่าได้ผลอย่างน่าพอใจ ในกลุ่มย่อยของการจัดกิจกรรมเรียนรู้นั้น เด็กเก่งให้ความสำคัญกับเพื่อนที่เป็นคนเรียนอ่อน เคียงเขี้ยวเพื่อนให้มีทักษะในการเรียนรู้ ฝึกซ้อม เอาใจใส่ เนื่องจากว่า เพื่อนคนนี้ต้องไปแข่งขันในฐานะ “ตัวแทนกลุ่ม” เหมือนกับตัวเอง และต้องแข่งกับคนเรียนอ่อนของอีกกลุ่ม ซึ่งหวังจะเอาชนะกันให้ได้

เด็กทุกคนก็จะได้ในการพัฒนาตนเองอย่างเท่าเทียม มีความสนุก กระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม และนี่คือจิตวิทยาอีกอย่างที่เราควรนำมาใช้ในการพัฒนาการเขียนสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมดูแลกัน ให้เขามีความรู้สึกรู้สึกว่าตัวเองมีความสำคัญต่อกลุ่ม ตลอดจนมีความมั่นใจในตัวเอง มุ่งมั่นพัฒนาการกล้าคิด กล้าแสดงออก และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุข

กลวิธีการเตรียมผู้เรียน

ในห้องเรียนทุกห้อง ครูต้องยอมรับว่าเราไม่สามารถพัฒนาเด็กให้มีความสามารถเท่าเทียมกันได้ อย่างเบ็ดเสร็จเด็กมีความแตกต่างกัน ตั้งแต่พื้นฐานครอบครัว สิ่งแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู นิสัยใจคอ ความชอบความรัก ความเกลียด แม้แต่ชื่อ นามสกุลก็ต่างกัน ความแตกต่างจึงเป็นเรื่องปกติซึ่งครูควรทำความเข้าใจ และควรพัฒนาผู้เรียนอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามศักยภาพของแต่ละคน ด้วยความรัก เอาใจใส่ คิดค้นหาเทคนิควิธีการต่าง ๆ มาใช้

การเตรียมผู้เรียนเพื่อกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์อันนำไปสู่การปฏิบัติการเขียนเชิงสร้างสรรค์นั้น จากประสบการณ์สอนมายาวนาน แนะนำว่าสิ่งที่ครูควรปฏิบัติมี 5 ประการ คือ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีอารมณ์ขัน รู้ทันสถานการณ์ มองผ่านความแตกต่าง สร้างความยุติธรรม อธิบายเพิ่มเติม ดังนี้

1. ยิ้มแย้มแจ่มใส สร้างความเป็นกันเอง พฤติกรรมที่ครูแสดงออกเช่นนี้ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความอบอุ่น คลายกังวล เมื่อสมองไม่มีความกดดันจะทำงานได้อย่างเต็มที่
2. ใส่อารมณ์ขัน การเล่าเรื่องเบาสมองมีอารมณ์ขัน หรือแสดงพฤติกรรมตลก ๆ อย่างบทบาทสมมติ เลียนท่าทางของสัตว์หรือกิริยาอาการต่าง ๆ ของคนที่สร้างความขบขัน บางครั้งก็ให้ผู้เรียนเป็นผู้แสดงเอง ช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย และกระตุ้นการใช้จินตนาการได้ดี
3. รู้ทันสถานการณ์ในโลกโซเชียลหรือโลกออนไลน์ไร้พรมแดนนี้ ครูควรเรียนรู้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่ละวันมีเรื่องราวเกิดขึ้นมากมาย ข่าวสารจากทุกมุมโลกสามารถส่งถึงกันได้อย่างรวดเร็ว การเลือกเรื่องมาเล่าที่ดีควรเลือกรื่องที่ผู้เรียนสนใจ กระตุ้นให้เกิดความคิด จินตนาการ กล้าแสดงความคิดเห็นของตนเอง
4. มองผ่านความแตกต่าง การเตรียมผู้เรียนควรสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นหนึ่งเดียว เพื่อสร้างความอบอุ่น และไว้ใจกัน ครูไม่ควรยกตัวอย่างความสามารถมากกล่าวในเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งนอกจากสร้างความกดดันแล้ว ยังเป็นอุปสรรคต่อกิจกรรมสร้างสรรค์หรือกระบวนการกลุ่มที่ครูจัดให้อีกด้วย
5. สร้างความยุติธรรมครูต้องให้ความสำคัญต่อผู้เรียนทุกคนเท่าเทียมกัน ความเท่าเทียมกันนี้ ยังไม่กล่าวถึงเรื่องเนื้อหาหรือความสามารถ แต่ในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ครูต้องสร้างความรู้สึกรู้สึกให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนว่า ครูเองมีความเข้าใจและจะคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำในการพัฒนาตัวเองด้วยความเอาใจใส่อย่างทั่วถึง

รูปแบบของการเขียน

ทักษะการเขียนโดยทั่วไป แบ่งโดยวิธียี่ตรีรูปแบบเป็นเกณฑ์ได้ 2 ลักษณะ คือ แบบความเรียงร้อยแก้ว และแบบร้อยกรอง

แบบความเรียงร้อยแก้ว มีอิสระในการนำเสนอเนื้อหาผ่านการเรียบเรียง โดยให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระ วิธีการใช้ภาษามากกว่าการกำหนดจำนวนคำทั้งรูปและเสียงแบบความเรียงร้อยแก้วนี้ เป็นงานเขียนที่ทุกคนคุ้นเคยเพราะพบกันอยู่ทั่วไป ธรรมชาติของการสื่อสารในชีวิตประจำวันก็ใช้วิธีการเรียบเรียงคำแบบนี้

แบบร้อยกรอง เน้นการใช้คำที่มีสัมผัสสร้างความไพเราะ จดจำง่ายด้วยคำคล้องจอง มีสำนวนโวหารที่ต้องคำนึงถึงรูปแบบการเขียน ให้ความสำคัญกับรูป เสียง จำนวนคำ การจัดวางตำแหน่งที่ถูกต้อง และนำเสนอเรื่องได้ตามลำดับที่ผู้เขียนคิดไว้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “การสร้างสรรคด้วยฉันทลักษณ์” เป็นงานเขียนที่มีรูปแบบเฉพาะผ่านการคัดกรองคำแบบพิเศษ

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนนั้น ควรเริ่มควบคู่ไปกับการเรียนรู้ทักษะทางภาษาอื่น ๆ แบบค่อยเป็นค่อยไป โดยคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียน ขณะเดียวกันครูต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาความคิดของผู้เรียนและกระตุ้นให้นำมาแสดงออกด้วยการถ่ายทอดทางทักษะการเขียน ซึ่งขอเสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมทั้งการเขียนร้อยแก้วและร้อยกรอง ตามลำดับต่อไป

การสร้างสรรคร้อยแก้วความเรียง

ความเรียงร้อยแก้ว หมายถึงการลำดับความคิดออกมานำเสนอผ่านตัวอักษร โดยผ่านขั้นตอนเรียบเรียงเนื้อหาที่จะบอกเล่า ด้วยการวางแผนตอนต้น ตอนกลาง ตอนจบไว้อย่างเป็นระบบ หรือแม้แต่การเขียนประโยคสั้น ๆ ที่ต้องขึ้นต้นด้วย ประธาน ตามด้วยคำกริยา และกรรม หรือส่วนขยายที่เพิ่มเติมเข้ามาเพื่อให้ความชัดเจนยิ่งขึ้นนั้น ก็ใช้หลักวิธีการนี้เช่นกัน

ดังที่ทราบมาแล้วว่า กระบวนการเขียนนั้นเริ่มจากกระบวนการทำงานของสมองคือการคิด สิ่งที่ต้องพัฒนาก่อนการลงมือปฏิบัติการเขียนก็คือการพัฒนาการคิดของผู้เรียนเสียก่อน เมื่อวัดความพร้อมแล้วจึงออกแบบกิจกรรมขึ้นมาเพื่อฝึกฝนทักษะการเขียน จากง่ายไปหายาก คือจากการใช้คำสั้น ๆ ง่าย ๆ ไปจนถึงสามารถใช้คำยาว ๆ ประโยคยาว ๆ คำที่มีความหมายตรง ความหมายอ้อม ใช้สำนวนเปรียบเทียบได้ ใช้จินตนาการผูกเรื่อง สร้างสรรค์เรื่องขึ้นมาเองได้ อาจเป็นเรื่องเล่าจากประสบการณ์หรือนิทานตามจินตนาการของผู้เรียน ซึ่งจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการเขียนร้อยแก้วลักษณะต่าง ๆ ควบคู่ไปด้วย

ในที่นี้ขอยกตัวอย่างกิจกรรมที่ครูสามารถนำไปประยุกต์ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนหรือความพร้อมของผู้เรียน ทั้งหมด 8 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 เล่าเรื่องสั้น ๆ ให้ฟัง แล้วให้เขียนเองเท่าที่ทำได้

กิจกรรมนี้ ครูใช้วิธีการเล่าเรื่องสั้น ๆ ให้ฟัง โดยเลือกเรื่องที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน จากนั้นให้ผู้เรียนเขียนออกมากเท่าที่ทำได้ ถือเป็นทดสอบเบื้องต้น และเหมาะกับการวัดประเมินรายบุคคล

ข้อแนะนำเพิ่มเติมคือ ครูอาจปรับใช้วิธีการถ่ายทอดเรื่องราวด้วยการฟังเรื่องจากสื่อเทคโนโลยีก็ได้ เช่น ฟังจากเทปบันทึกเสียงหรือตุ๊กตาทอล์กโชว์หรือภาพยนตร์สั้น ๆ ซึ่งอาจสร้างความสนใจและมีความชัดเจน ง่ายต่อการจดจำและลำดับเรื่องราวของเด็ก โดยเฉพาะเด็กเล็ก ๆ

กิจกรรมที่ 2 เขียนนิทานไม่จบ ให้ต่อเติมเองตามจินตนาการ

เด็กในระดับประถมศึกษาชั้นชอบบงานเขียนประเภทนิทาน เนื่องจากเป็นเรื่องไม่ซับซ้อน ผูกเรื่องง่าย ๆ และส่งเสริมความคิด จินตนาการได้อย่างดี ครูอาจใช้วิธีการ เขียนเรื่องนิทาน แล้วทิ้งค้างไว้ ให้ผู้เรียนสร้างสรรค์จินตนาการเติมต่อจนจบ

สิ่งที่ควรคำนึงคือ จุดที่ทิ้งไว้ในตอนท้ายจะต้องอำนวนวยหรือสะดกในการ “เปิดทาง” ให้คิดต่อได้อย่างหลากหลาย เมื่อผู้เรียนลงมือเขียน และนำเสนอด้วยการอ่าน ครูควรให้กำลังใจทุกคน ทุกกลุ่ม เพราะทุกเรื่องไม่มีเรื่องใดผิด แต่นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้ เช่น การใช้คำ การเว้นวรรค การลำดับเรื่อง

กิจกรรมที่ 3 ให้เขียนเรื่องที่ประทับใจ

ครูอาจยกตัวอย่างงานเขียนที่นำเสนอเรื่องราวที่ประทับใจของใครคนหนึ่ง อธิบายถึงโครงสร้างและวิธีเขียน แล้วให้ลงมือปฏิบัติ เรื่องที่เด็กประทับใจหรืออยู่ในความทรงจำนั้น เด็กมักจะเขียนได้ดี มีความชัดเจน การใช้ภาษาดี ๆ ชัด ๆ นั้นยังไม่ต้องวิตกหรือถือเป็นปัญหาสำคัญ

กิจกรรมนี้ควรเน้นไปที่การลำดับเรื่องราว และสาระของเรื่องว่ามีความชัดเจนหรือไม่ เล่าเรื่องตามเหตุการณ์ให้คนอื่นเข้าใจได้ง่ายหรือไม่

กิจกรรมที่ 4 สมมติเหตุการณ์ให้เขียน

ครูอาจเล่าเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาให้ฟัง แล้วนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าว หรือการใช้จินตนาการมาอธิบายสิ่งที่สมมติว่าเกิดขึ้น เช่น สมมติว่า “สัตว์ทุกตัวพูดได้ ลองเขียนเรื่องราวที่จะเกิดขึ้นในวันหยุดของนักเรียน”

นักเรียนก็จะสร้างโลกขึ้นส่วนตัว บ้านใครบ้านมัน มีความต่างกัน มีสไตล์เลี้ยงไม่เหมือนกัน หรือบางคนอาจไม่มีสไตล์เลี้ยง แต่ก็มีสไตล์อาศัยอยู่ในบ้าน อาจไปเที่ยวสวนสัตว์ หรือพบเห็นในระหว่างเดินทาง

กิจกรรมนี้จึงสามารถเปิดความคิดของนักเรียนได้อย่างกว้างขวาง มองเห็นการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นระบบมากยิ่งขึ้น หากครู “กำหนดกรอบเวลา” ให้ด้วย ยิ่งชัดเจนขึ้น อย่างเช่น ให้เริ่มเขียนตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน เล่าตามลำดับ

กิจกรรมที่ 5 เขียนบทสนทนาของสิ่งที่พูดไม่ได้

กิจกรรมนี้มีลักษณะคล้ายกิจกรรมที่กล่าวมา หากแต่เจาะลึกลงไปกับการกำหนดให้ครูเน้นไปให้นักเรียนใส่ความคิด จินตนาการเข้าไปในความรู้สึกนึกคิดของสิ่งเหล่านั้น หมายถึงสมมติใช้พืช สัตว์ สิ่งของ พูดได้ พูดจาตอบโต้และสนทนากัน เช่น การสร้างบทสนทนาของดอกไม้กับผีเสื้อ บทสนทนาของปากกากับดินสอ การทะเลาะกันของสุนัขสองตัว การพูดจาโอ้อวดทับถมกันระหว่างรถยนต์สองคัน ฯลฯ

การสร้างบทสนทนาหรือคำพูดจากสิ่งที่พูดไม่ได้นี้ จะช่วยส่งเสริมจินตนาการของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี แสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ที่ถ่ายทอดออกมาทางเสียง น้ำเสียง สะท้อนอารมณ์ความรู้สึกของสิ่งนั้นตามมุมมองของผู้เขียน

กิจกรรมที่ 6 เขียนเรื่องจากภาพ

กิจกรรมนี้ ครูมักใช้ในการฝึกฝนการเขียนให้กับนักเรียน โดยให้ตีความหรือนิคลำดับเรื่องราวจากภาพ บางครั้งอาจใช้เพียงภาพเดียว หรือใช้หลายภาพที่บอกเล่าเรื่องราวต่อกัน ผูกโยงกันไป สิ่งที่ควรคำนึงของการใช้กิจกรรมนี้ก็คือ ควรเลือกภาพที่อยู่ในความสนใจของเด็ก หลีกเลี่ยงภาพที่สร้างความตื่นเต้นหรือหวาดเสียวเกินไป หรือภาพที่ทำให้เกิดการปลุกฝังทัศนคติที่ไม่ดีสำหรับเด็ก

ข้อแนะนำเพิ่มเติมคือ ครูควรเริ่มจากการนำเสนอตัวอย่างแล้วช่วยกันแสดงความคิดเห็น หาเหตุผลในการเรียบเรียงเรื่องราวร่วมกัน โดยครูอาจเขียนข้อความนั้นลงบนกระดานเมื่อผ่านการเห็นชอบแล้ว จนจบเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ในภาพ จากนั้นจึงให้แบบฝึกกลุ่มย่อย

กิจกรรมที่ 7 เขียนเรื่องจากชื่อเรื่อง หรือประเด็นสำคัญ

กิจกรรมนี้ ครูเป็นคนตั้งชื่อเรื่องให้ หรือกำหนด “แนวเรื่อง” ไว้กว้าง ๆ เช่น ให้เขียนเรื่องเกี่ยวกับ (ดวงดาว ดอกไม้ แมว ตู๋เย็น ฟุงนา ตำรวจ)หรือ เกี่ยวกับ “ความพยายาม” “ความรัก” “ความกตัญญู” โดยสิ่งที่ควรปฏิบัติก่อนการให้นักเรียน คือ ครูควรมีตัวอย่างให้เด็กอ่าน เรียบรู้ หรือ อ่านให้นักเรียนฟังก่อน เพื่อสร้างความเข้าใจให้เกิดความมั่นใจ กิจกรรมนี้ อาจทำคนเดียวหรือทำเป็นกลุ่มก็ได้

ชื่อเรื่องหรือประเด็นที่ครูกำหนดนั้น ควรคำนึงถึงประสบการณ์ของเด็ก สิ่งที่เด็กกำลังสนใจ ชื่นชอบ หรือรู้จักดี และต้องไม่ยากเกินพัฒนาการทางภาษาของเด็กในช่วงนั้น

กิจกรรมที่ 8 เขียนเรื่องจากคำที่กำหนด

เป็นกิจกรรมที่มีการกำหนดคำให้ แล้วเรียบเรียง ต่อเติม โดยใส่จินตนาการ ความคิดของตนเองอย่างอิสระ เหมือนการเติมหรือเชื่อมโยงคุณสมบัติของสิ่งหนึ่งไปเกี่ยวพันกับอีกสิ่งหนึ่งแล้วเรียบเรียง แต่งเติมเพิ่มถ้อยคำตามจินตนาการสร้างสรรค์เอง ซึ่งไม่กำหนดความยาวแต่ให้ใช้ทุกคำและเรื่องดำเนินไปอย่างสมบูรณ์ ควรให้ผู้เรียนตั้งชื่อเรื่องด้วย เวลานำเสนอ ถ้ามีการใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น โปรเจคเตอร์ ช่วย จะทำให้เห็นความชัดเจน และชี้แนะได้ง่ายขึ้น

ข้อควรคำนึงคือ ครูต้องพานักเรียนฝึกทำร่วมกัน (ทั้งครูและนักเรียน) เสียก่อน และควรมีหลายสำนวนหรือหลายเรื่อง (สองถึงสามเรื่อง) ที่เกิดจากคำกลุ่มเดียวกัน แล้วอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความหลากหลาย อันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นอิสระ บนพื้นฐานของเหตุผล

การสร้างสรรค์บทร้อยกรอง

การออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนฝึกประสบการณ์การสร้างสรรค์บทร้อยกรอง ในระดับประถมศึกษา ผู้สอนควรเริ่มจากการให้ผู้เรียน เรียบรู้และเข้าใจ “คำคล้องจอง” เสียก่อน จากนั้นจึงค่อยเพิ่มกฎเกณฑ์การบังคับขึ้นเรื่อย ๆ แบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่ควรรีบร้อนจนทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกยุ่งยากไม่สบายใจ กังวลว่าจะผิดพลาด ภาวะที่เกิดขึ้น

อย่างนี้ นอกจากจะล้มเหลวในเรื่องความเข้าใจคำสัมผัสคล้องจองกันแล้ว ยังกีดกันความคิดและจินตนาการสร้างสรรค์อีกด้วย

คำคล้องจองง่าย ๆ เริ่มจากคำคล้องจองคำเดียว สองคำ สามคำ แล้วพัฒนาขึ้นเป็นการต่อกลุ่มคำง่ายตามที่มีฉันทลักษณ์ เริ่มจากกลอนสี่ กาพย์ยานี 11 และกลอนแปด ล้วน ๆ ซึ่งผู้เขียนจะนำเสนอกิจกรรมง่าย ๆ ไว้เบื้องต้นโดยไม่ลงรายละเอียดนักทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางให้ครูหรือผู้สอนสามารถคิดค้นตัดแปลงไปใช้ได้อย่างเหมาะสมได้ต่อไป

ตัวอย่างรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการสร้างสรรคด้วยฉันทลักษณ์ระดับประถมศึกษา มีทั้งหมด 8 กิจกรรมจากง่ายไปหายาก เรียบเรียงผูกเป็นคำคล้องจองคือ ต่อคำซ้ำของ, คล้องจองคล้องใจ, เรียงใหม่ให้สมบูรณ์, เพิ่มพูนเรื่องราว, ก้าวแรกเริ่มต้น, สืบค้นจากคำ, ชี้นำจากภาพ, ทราบชัดตัดแปลง, นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ต่อคำซ้ำของ

กิจกรรมนี้ถือเป็นการสอนคำคล้องจองเบื้องต้น เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้คำสัมผัส เกิดความสนุกสนานจากเสียงคล้องจองไพเราะ

อุปกรณ์ – บัตรคำ บัตรภาพ

วิธีการ – แบ่งกลุ่ม ให้นักเรียนต่อคำจากบัตรคำ หรือบัตรภาพ แล้วออกมานำเสนอ โดยกิจกรรมนี้ใช้คำหนึ่งคำ (เช่น ไป – ใจ – ไว – ให้) ในกรณีที่เป็นบัตรคำอาจทำได้ง่าย และควรใช้ในเกมนี้เป็นลำดับแรกก่อนใช้บัตรภาพ ซึ่งต้องเพิ่มกระบวนการคิดมากขึ้น (เช่น บัตรคำว่า “ดำ” ใช้ระบายสีดำ “ขา” ใช้รูปคนหัวเราะ “จำ” ใช้รูปคนนั่งคิด มีเส้นล้อมภาพอยู่ข้างศีรษะ “รำ” ใช้ภาพคนกำลังพ้อนรำ)

การนำเสนออื่น นอกจากจะให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มมาอ่านต่อกันแล้ว สิ่งที่ต้องเพิ่มเข้ามาคือ “ทักษะการเขียน” ควรให้นำเสนอด้วยการเขียนในสมุด หรือกระดาษที่แจกให้แต่ละกลุ่ม หรือไม่ก็เขียนบนกระดานให้เพื่อนดู อาจแสดงท่าทางประกอบด้วยเพื่อให้เกิดความสนุก ให้ผู้เรียนมีความรู้สึกว่าได้ถูกบังคับให้เรียนรู้เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของครูจนเกินไป เข้าลักษณะ “เรียนรู้โดยไม่รู้ตัว” นอกจากคำหรือภาพที่กำหนดให้แล้ว ครูอาจเพิ่มเติมโดยการให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มคิดหรือสร้างสรรค์ภาพขึ้นได้ด้วย

กิจกรรมที่ 2 คล้องจองคล้องใจ

อุปกรณ์ – บัตรคำ บัตรภาพ

วิธีการ – แบ่งกลุ่ม ให้นักเรียนต่อคำจากบัตรคำ หรือบัตรภาพ แล้วออกมานำเสนอ โดยกำหนดคำ 2 พยางค์ (หรือสองคำ) 3 พยางค์ (หรือสามคำ) แล้วออกมานำเสนอ

กิจกรรมนี้จะต่อกิจกรรมที่ 1 โดยเพิ่มกระบวนการคิดคำขึ้นมากกว่า 1 พยางค์หรือ 1 คำ เป็นสองคำ (ไปนา – หาปู – ดูข้าว – ว่าวลอย) สามคำ (ไปนาข้าว – ว่าวลอยลม – ก้มเก็บผัก – ตักน้ำดื่ม) และมีคำแนะนำเพิ่มเติมแบบเดียวกับกิจกรรมที่ 1 โดยครูอาจยกตัวอย่างการ “ผูกคำคล้องจอง” 2 คำ หรือ 3 คำ เป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง เพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์คำคล้องจองเป็นเรื่องราวให้แก่ผู้เรียน จากนั้นอาจตัดแปลงเป็นการเขียนคำคล้องจองต่อกันไปเรื่อย ๆ แบบหมุนเวียนโดยวิธีส่งต่อกระดาษ เมื่อครบทุกคนแล้วก็เลือกตัวแทนออกมามาอ่าน พิจารณาตัดแปลงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น เขียนให้สวย ตกแต่งให้งาม แล้วแสดงผลงานที่ป้ายนิเทศ

กิจกรรมที่ 3 เรียงใหม่ให้สมบูรณ์

อุปกรณ์ – บัตรคำ

วิธีการ – ครูแจกบัตรคำให้แต่ละกลุ่ม โดยแยกส่วนของคำประพันธ์ง่าย ๆ ตามฉันทลักษณ์ที่เรียนรู้อย่างก่อนหน้าแล้ว ให้แต่ละกลุ่มเรียงเรียงให้ถูกต้อง จากนั้นก็นำเสนอ

ตัวอย่าง

ชีวิตมีความหมาย	เปรียบก็คล้ายกับหนังสือ
เนื้อหาของมันคือ	ความทุกข์สุขปะปนไป
หน้าแรกคือวันเกิด	เวลาเปิดอายุขัย
เดินทางถึงเส้นชัย	หน้าสุดท้ายก็ปิดลง

เล่มใดที่ถูกต้อง	คนยกย่องว่าสูงส่ง
เล่มนั้นจะดำรง	อยู่กับโลกตลอดกาล
เราต้องเขียนหนังสือ	ด้วยลายมืออย่างชำนาญ
ฝากไว้เป็นผลงาน	ให้ลูกหลานได้เล่าเรียน

จากคำประพันธ์กาพย์ยานี 11 นี้ ครูสามารถสร้างบัตรคำขึ้นได้ตามจำนวนวรรค (ทั้งหมด 16 วรรค) ทำได้ทั้งให้แต่ละกลุ่มเรียงเรียงทั้งหมด หรือให้เรียงเรียงกลุ่มละหนึ่งบท สองบท แบบค่อยเป็นค่อยไป

กิจกรรมที่ 4 เพิ่มพูนเรื่องราว

วิธีการ – ครูเขียนคำประพันธ์ง่าย ๆ ให้ (อย่างเช่น กลอนสี่) ราวสองบท ให้เห็นทิศทางของเรื่องที่สามารถคิดคาดเดาหรือสร้างจินตนาการไปได้ แล้วให้แต่ละกลุ่มคิดปรึกษากันเขียนต่อจนจบหรือจนพอใจ แล้วออกมานำเสนอ (โดยครูไม่ควรกำหนดความยาวตายตัว)

ตัวอย่าง

โรงเรียนของเรา	มีเสาธงเหล็ก
พวกเราเด็กเด็ก	ร้องเพลงชาติไทย
สวดมนต์ไหว้พระ	ชำระจิตใจ
ยิ้มย่องผ่องใส	ก่อนไปเข้าเรียน

.....
.....
.....
.....

คำแนะนำเพิ่มเติมก็คือ ครูอาจช่วย “ชี้ช่อง” หรือเสนอคำบางคำให้ในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางให้เด็กหรือกระตุ้นให้คิดค้น เช่น คำลงท้ายในวรรคที่สองของบทต่อไป ครูอาจเสนอแนะคำให้ตัดสินใจ เช่น เขียน เวียน เพียร เปลี่ยน เทียน ซึ่งก็แล้วแต่การคิดเรื่องราว ความหมายที่สามารถเข้ากับเนื้อหาได้

กิจกรรมที่ 5 ก้าวแรกเริ่มต้น

วิธีการ – ครูแบ่งกลุ่มนักเรียน แล้วยกตัวอย่างการตอบหรือยกเรื่องง่าย ๆ แล้วขึ้นต้นวรรค ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติด้วยการระดมความคิด เลือกสรรคำมาเรียงร้อยให้ถูกต้องตามแบบ และมีเนื้อหา ความหมายกลมกลืนกับวรรคแรกที่กำหนดให้ จากนั้นให้นำเสนอผลงานของกลุ่มตัวเอง

กิจกรรมนี้เกิดขึ้นหลังจากที่ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบฉันทลักษณ์ดีแล้ว วรรคแรกเริ่มต้นที่ครูเป็นผู้กำหนดนั้น ควรเป็นข้อความที่มีความหมายกว้าง สามารถเปิดความคิดของผู้เรียนได้อย่างอิสระ ครูอาจกำหนดให้เขียนในความยาว 2 หรือ 3 บท แล้วแต่ความเหมาะสม หรืออาจให้เขียนจนพอใจ ทั้งนี้ขึ้นกับเวลาในการเรียนการสอนด้วย

ตัวอย่าง

วันนี้วันพระ

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมคือ แบบฝึกหัดนี้ ผู้สอนอาจกำหนดความหลากหลายให้ผู้เรียนใช้ความคิด จินตนาการเพื่อสร้างเนื้อหาขึ้นใหม่ในมิติของตนเองหรือของกลุ่มให้แตกต่างกันไป เช่น กลุ่ม 1 วันนี้วันจันทร์ กลุ่ม 2 วันนี้วันพุธ กลุ่ม 3 วันนี้วันศุกร์ กลุ่ม 4 วันนี้วันเสาร์ (ฉันชอบสี....., ฉันไปดู..... บ้านฉันเลี้ยง.....)

กิจกรรมที่ 6 สืบค้นจากคำ

อุปกรณ์ – บัตรคำ

วิธีการ – ครูกำหนดคำให้ โดยการแสดงบัตรคำ ตามจำนวนที่เลือกให้ผู้เรียนนำมาสร้างสรรค์เรื่องราว ซึ่งผู้สอนควรแสดงตัวอย่าง เพื่อทบทวนความเข้าใจอีกครั้ง จากนั้นจึงแบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติ โดยผู้สอนควรเดินดู ให้กำลังใจ ให้คำแนะนำอย่างทั่วถึง แต่ไม่ควรบอกรหัสหรือชี้แนะมากเกินไป

ตัวอย่าง

คำที่กำหนด – แม่เทียน วันเข้าพรรษา รถ แม่

ตัวอย่างชิ้นงาน

วันเข้าพรรษา	แม่พามาเที่ยว
ขึ้นรถคันเดียว	มากันหลายคน
บ้านฉันไกลมาก	มาจากสกล
ถึงเมืองอุบล	ได้ชมแม่เทียน

ข้อควรพิจารณาเพิ่มเติม คือ ในการกำหนดคำ ควรตระหนักถึงประสบการณ์ทางภาษาของผู้เรียนด้วย คำเหล่านั้นต้องชวนให้คิด โยงเข้าสู่เรื่องราวเดียวกันไม่ยากเกินไป ไม่ซับซ้อนหรือมีความหมายกำกวม

กิจกรรมที่ 7 ชี้นำจากภาพ

อุปกรณ์ – บัตรภาพหรือภาพขนาดใหญ่

วิธีการ – ครูแบ่งกลุ่มนักเรียน ให้ดูภาพ แล้วซักถามให้บอกถึงความหมายของภาพ จุดสำคัญ ตลอดจนการตีความการตีความจากภาพที่ปรากฏ แลกเปลี่ยนกัน จากนั้นครูจึงให้ลงมือปฏิบัติการเขียนร้อยกรองที่กำหนด โดยขั้นตอนแรกหรือภาพแรก ครูและนักเรียนอาจร่วมกันสร้างสรรค์แล้วจึงเข้าสู่กระบวนการกลุ่ม เสร็จแล้วนำเสนอ ช่วยกันตัดสินผลงานซึ่งเกณฑ์ข้อหนึ่งคือ ต้องมีชื่อร้อยกรองด้วย

ตัวอย่าง

โลกของเด็ก

เด็กชายคนนี้	ไม่มีแม่พ่อ
เขาอาจนั่งรอ	พี่สาวมารับ
ดูคงตั้งใจ	เปิดไฟเร่งขับ
ชนกันพังยับ	เพราะขับเร็วเกิน

ข้อแนะนำเพิ่มเติมคือ สำหรับกิจกรรมนี้ ครูผู้สอนอาจดัดแปลงเป็น “ภาพเคลื่อนไหว” สั้น ๆ แทนภาพนิ่งก็ได้ ทั้งนี้เพื่อเรียกร้องความสนใจผู้เรียนอีกทางหนึ่ง บางครั้งครูอาจมีภาพหลายภาพ ให้เลือกตามความพอใจหรืออาศัยวิธีการเสี่ยงจับ แล้วแต่เห็นสมควร

กิจกรรมที่ 8 ทราบชัดดัดแปลง

อุปกรณ์ – เรื่อง คลิปหรือภาพยนตร์สั้น ๆ

วิธีการ – ครูเล่าเรื่องสั้น ๆ ให้ฟัง หรือให้ชมคลิปหรือภาพยนตร์สั้น ๆ แล้วให้เขียนเป็นร้อยกรองสรุปเรื่องราวตามความเข้าใจของแต่ละกลุ่ม จากนั้นก็ออกมานำเสนอผลงาน ร่วมกันตั้งข้อสังเกต ข้อดีข้อด้อย แล้วแก้ไขช่วยกัน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมคือ ในการรับสารด้วยการฟังนั้น อาจทำได้กับเรื่องที่น่าฟัง ไม่ซับซ้อน หรือยืดเยื้อจนเกินไป ครูอาจปรับเปลี่ยนวิธีการโดยกำหนดหรือแจก “เรื่องสั้น ๆ” ให้แต่ละกลุ่มอ่าน ตีความ เรียบเรียงเป็นบทหรือโครงเรื่องก็ได้

บทสรุป

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้อื่น ๆ ครูต้องทำความเข้าใจกับพื้นฐานของผู้เรียนกระตุ้น ยั่วยุให้เกิดการแสดงความคิดเห็น กล้าคิดแปลกแตกต่าง หลากหลายไม่ซ้ำใคร โดยมีการนำเสนอตัวอย่างที่สอดคล้องกับแบบฝึกหรือเนื้อหา จุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่ตั้งไว้ ประเด็นที่สำคัญ คือ ครูต้องเป็นแบบอย่างของบุคคลที่มีลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ โดยการค้นหาเทคนิควิธีการใหม่ ๆ มาประยุกต์และใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งในบทความนี้นำเสนอการเขียนสร้างสรรค์ใน 2 ลักษณะ คือ 1. ร้อยแก้ว 8 ลักษณะกิจกรรม ได้แก่ 1) การเล่าเรื่องสั้น ๆ ให้ฟัง แล้วให้เขียนเองตามที่จำได้ 2) เขียนนิทานไม่จบเรื่องแล้วให้ต่อเติมตามจินตนาการ 3) ให้เขียนเรื่องที่ประทับใจ 4) สมมติเหตุการณ์ให้เขียน 5) เขียนบทสนทนาของสิ่งของที่พูดไม่ได้ 6) เขียนเรื่องจากภาพ 7) เขียนเรื่องจากชื่อเรื่องหรือประเด็นสำคัญ และ 8) เขียนเรื่องจากคำที่กำหนด และ 2. ร้อยกรอง 8 ลักษณะกิจกรรม ได้แก่ 1) ต่อคำซ้ำของ 2) คล้องจองคล้องใจ 3) เรียงใหม่ให้สมบูรณ์ 4) เพิ่มพูนเรื่องราว 5) ก้าวแรกเริ่มต้น 6) สืบค้นจากคำ 7) ชี้นำจากภาพ และ 8) ทราบชัดดัดแปลง ซึ่งในกระบวนการจัดการเรียนการสอนครูต้องให้ความสนใจการเขียนของเด็กกรายบุคคลให้ข้อเสนอแนะกับเด็กอย่างสม่ำเสมอ แนะนำอย่างใจเย็นช่วยแก้ไขให้ตรงจุด ผลผสมผสานความผ่อนคลายและการทำงานด้วยการมีอารมณ์ขัน สร้างเสียงหัวเราะสร้างความสุขในระหว่างการสร้างสร้งงานเขียน ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป มีความเป็นกันเอง คอยให้กำลังใจ สนับสนุนชี้แนะ ให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เด็กเกิดความอบอุ่น กล้าคิด กล้าถามหรือแสดงเหตุผลเกี่ยวกับการเขียนของตนเอง การเขียนสร้างสรรค์จึงเป็นการเปิดโลกแห่งจินตนาการของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาให้รักการอ่านการเขียน และรักที่จะพัฒนาการเขียนของตนเองให้ดีขึ้น เพราะเป็นวัยเริ่มต้นของการพัฒนาให้เด็กและเยาวชนรักภาษา รักการเรียนรู้ รักการเขียน อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่รักการเรียนรู้และสามารถนำตนเองให้เป็นผู้ที่มีความสามารถด้านการเขียนสร้างสรรค์อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาคนในโลกยุคใหม่ที่ให้คุณค่าของข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. (2553). *วรรณศิลป์ในดวงใจ ภาษาไทยที่รัก*. อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- เนาวนิตย์ สงคราม. (2556). *การสร้างนวัตกรรม*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประวิทย์ ลิมาทั้น. (2560). *ห้องเรียนบนชิงช้าสวรรค์*. พิมพ์ดี.
- มนูญ ตนะวัฒนา. (แปลและเรียบเรียง). (2539). *การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). ดอกหญ้า.
- วนิช สุธาร์ตน์. (2547). *ความคิดและความคิดสร้างสรรค์*. สุวีริยาสาส์น.
- วิริยะ สิริสิงห์. (2551). *การสร้างสรรค้วรรณกรรมสำหรับเด็ก*. สุวีริยาสาส์น.
- วัชรพล วิบูลยศรีน. (2556). *นวัตกรรมและสื่อการเรียนการสอนภาษาไทย*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจฉรา ชิวพันธ์. (2547). *ภาษาพาสอน*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.